

Reinhold Lubenau Seyahatnamesi, Osmanlı Ülkesinde 1587-1589, Kitap Yayınevi, İstanbul Eylül 2012, 2 cilt, ISBN: 9786051050904, 2. Hamur Ciltsiz, 836 s. Çeviren: Türkis Noyan.

Seyahatnameler ülkemizin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal tarihini inceleyenler için sivil bakış açısını yansıtmaya açısından değerli kaynaklardır. Dönem seyahatnameleri bize sosyal hayatı zaman zaman verse de, doğal çevreyi tasvir etmesi açısından da önemlidir. Bunların dilimize kazandırılması ise oldukça mühimdir. Yazar Osmanlı ülkesine III. Murat'ın (1546-1595) padişah olduğu dönemde gelmiştir. İncelediğimiz eser Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun 1587'de Osmanlı İmparatorluğu'na yolladığı elçilik heyetinde eczacı olarak bulunan Reinhold Lubenau'nun günlüğüdür. Lubenau, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun elçisi Dr. Bartholomos Petz'in İstanbul'a elçi olarak gönderileceği sırada bu heyete eczacı olarak dahil olur ve kendi için de maceralı olarak nitelediği yolculuğa katılır.

Bu imparatorluktan başka heyetler de İstanbul'a gelmiştir. 1608 yılında Nürnberg'de, adı Türkçe'ye "*Almanya'dan Konstantinopolis'e ve Kudüs'e Yapılan Bir Yolculuk Hakkında Yüz Adet Güzel ve Yeni Çizimle Donatılmış Üç Kitaptan İbareti Yeni Bir Yolculuk Öyküsü*" diye çevrilebilecek kitap yayınlandı. Bu kitap, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun İstanbul'a gönderdiği elçinin maiyetindeki din adamı Salomon Schweigger tarafından yazılmış ve resimlendirilmişti¹. Yine diğer bir çalışma da Adam Wenner'in elçiliğinde, 150 kişilik Roma-Germen İmparatorluğu'nun elçilik sekreteri olarak tuttuğu günlüktür. Heyet, 1616 yılının şubat ayında Prag'dan yola çıktı ve ağustosta Osmanlı payitahtı İstanbul'a ulaştı. Burada bir yıl kalan Werner, 1617 Temmuz'unda kentten ayrılarak Şubat 1618'de ülkesine ulaştı².

Lubenau'dan devam edersek, yazarın yolculuğu Tuna nehri üzerinde işleyen gemilerle başlar. Yazar, Tuna kıyısındaki Komorn, Estergon, Budin kalelerini ve Mohaç Meydan Savaşı'nın yapıldığı yeri tarif eder. Belgrad'tan itibaren kara yolculuğu başlar. Günümüzde Sırbistan ve Bulgaristan olarak tanımlanan ülkelerden geçerek Niş, Sofya ve Filibe kentleri üzerinden Osmanlı başkentine ulaşılır. Bu ülkelerden geçerken temel hatlarıyla bölgelerin tarih ve coğrafyasını, ekonomik koşullarını aktarır.

Yazar, Konstantinopolis kenti hakkında ayrıntılı bilgiler aktarır. Zaten kitabın büyük bir kısmını da İstanbul hakkında verdiği bilgiler teşkil eder. Sultanların mekânı olan İstanbul için o dönemde çok sayıda elçilik raporu ve gezgin seyahatnameleri bulunmaktadır. Bu dönemde Doğu, içinde esrar ve gizemi barındıran bir yer olarak oldukça merak edilmektedir.

¹ Bu kitap da Türkçe'ye çevrilmiştir: S.Schweigger, *Sultanlar Kentine Yolculuk, 1578-1581*, Çev: Türkis Noyan, 2004

² C.A Werner, *Padişahın Huzurunda, Elçilik Günlüğü, 1616-1618*, Çev: Türkis Noyan, 2011.

Kitap Tanıtımı

Yazarın hemen hemen her dönemde Osmanlı ülkesine gelmiş tüm yabancılarda olduğu gibi Türklere karşı hayranlığı vardır. Bunu belli etmekten çoğu zaman kaçınır; buna karşın Avrupa'daki Türk korkusunun iziyle de Türkleri sürekli kötülerden geri de kalmaz. İlk cildin son kısımlarında, belki de gereksiz olmakla birlikte, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan III. Murat'a kadar uzanan tarih sürecini etraftan aldığı bilgilerde analize girişir. (s.372 -400).

Yazar Türk kültürü ve Osmanlıların yaşayışları hakkında çok geniş bilgiler verir. İmaretleri öve öve bitiremez (s.133). İstanbul'da bulunan pazar yerlerinden kadın, balık ve tavuk pazarından (s.198), pazarlardaki narh sisteminden ve usulsüzlüklerin cezalandırılmasından (s.333); bedestenden ve Osmanlı'nın merkezine imparatorluğun çeşitli yerlerinden gelen ürünlerden (*Miri Mübayaa*'dan) (s.173); İstanbul'da 15 Mayıs'ta kutlanan Gül Bayramından, Ramazan Bayramından (s.293-295), başkentten hac için yollanan gösterişli Mekkare Tarifesinden (s.300) bahseder.

Yazar yine III. Murat'ın oğlu Mehmet Han'ın sünnet düğünündeki şatafatlı törenleri anlatır (s.446). Lubenau yakın dönemde idareci konumunda bulunan Kanuni Sultan Süleyman (1494-1566) saltanatı döneminde Sadrazam olan İbrahim Paşa'dan "*Sultan Murat'ın kızını almış olan İbrahim Paşa da bir domuz çobanının oğluymuş*" (s.357); yine aynı padişah döneminde sadrazam olan Rüstem Paşa tarafından büyük bir ihtimamla toplanan hazinenin muhafaza edildiğinin, geldiği dönemde padişah olan III. Murat için "*bir savaşçı değildi ve ömrü boyunca da savaşa katılmadı*"; I. Süleyman (Kanuni) için "*Süleyman kendi öz oğullarına gaddarca davrandı kısa zaman aralığıyla oğullarından birini, Mustafa'yı kendi çadırında boğdurttu. İran'a kaçan kendi oğlunu da orada öldürttü ve oğlunun günahsız çocuğunu bile yaşatmadı*" (s.423) diyerek topladığı bilgileri verir.

Yazar Türklerin karakterlerini İstanbul'da kaldığı bir yıldan fazla sürede iyi gözlemlemiştir. Türklerce siyah giyilmediğini, yeşilin kutsal sayıldığını (s.487), Türklerin az yiyeceklerle yetindiklerini (s.666), müsamahalı olduklarından ve dine saygılarından, denizdeyken Hıristiyan gemicilere dahi yortularını kutlamak amacıyla izin verdiklerinden (s.272), yaptıkları düğün kutlamalarından (s.208), kılık kıyafetteki nizam ve düzenden (s.368), Türklerde sınıf ayrımı olmadığından (s.385), devlet yöneticilerinin nizam ve düzeni her daim koruduklarından ve çok sade bir hayat yaşadıklarından övgüyle bahseder.

Gayri Müslimler hakkında verilen bilgiler de kültür tarihimiz açısından önemlidir. Adalardan dönüş yaparken Lemnos (Limni) adasında uygulanan, Hıristiyanların "Terra Sigilatta" adı verdikleri kurbanlı toprak adetinden (s.581), elçi beyle katıldıkları Rum Düğününden (s.415), Beyrut kenti yakınlarındaki Aziz George Yortusu'ndan (s.659), Korfus Adası'ndaki Aziz Nikolas Yortusundan (s.725), Venedik'teki Paskalya Yortusundan (s.762) kısada olsa bilgiler verir.

Eczacımız, elçilikte görevli olan bazı beylerle birlikte Bursa, Mudanya, Karamürsel, İzmit, İzmit kentlerini gezme fırsatını da bulur ve buraları da aynı şekilde etraflı olmadan genel hatlarıyla anlatır. Kitabın ilginç bölümlerinden biri de yazarın Türkiye'de kullanılan eşyaların, şehir adlarının, ev kısımlarının, hamam, ahır ile ilgili daha birçok şeyin isimlerini sıralayan bir küçük liste vermesidir (s.454-460) .

Kitap Tanıtımı

Lubenau bir buçuk yıl sonra bazı hastalıklar da atlattıktan sonra, kendi tabiri ile çok şükür ki ülkesine dönmek üzere bir Osmanlı kadırgasıyla yola çıkar. Kadırğa, Kaptan-ı Derya Hasan Paşa'nın yönetimindeki Osmanlı donanması ile birlikte Akdeniz'e açılmak üzere. Akdeniz adalarında seyahat eden yazar, burada uğradıkları kentler ve adalar, Bozcaada, Limni ve Eğriboz hakkında da değerli bilgiler verir. Yeniden Anadolu sahilleri ve Assos, Truva harabeleri ziyaret edilir. Atina'dan hareketle Korint'e ve Nauplia'ya, oradan Tunus'a ve geri dönüşte İskenderiye, Kıbrıs, Rodos, Sakız ve birçok Kiklad adasına yanaşılır ve bu uzun, yolculuk Venedik'te son bulur.

Kitabın her bölümünü ilginç kılan, sadece başkent ve şehirleri anlatması değildir. Deniz yolculuğu sırasında Hasan Paşa'yı anlatırken içinde bulunduğu kadırgadaki forsaların yaşamlarını da yer verir. Bunun yanında gittiği her yerde kendi ilgi alanına giren mitoloji, tarih, coğrafya, botanik ve zooloji bilimleriyle alakalı keskin bir gözlem yeteneğiyle bilgiler sunar. Genç eczacının Türklere karşı önyargılarla dolu olması onların erdem ve faziletlerini düzgün aktarmasına engel teşkil etmez ve bunları tarafsız bir gözlemle kaydetmeye çalışır.

Bu kitap hem XVI. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nin başkentini anlatması hem de sosyal ekonomik kültürel tarih alanında bilgi vermesi açısından herkes için yararlı olmasının yanı sıra her tarihçide olması gereken temel kaynaklardandır. Bu kitabı yayınlayan Kitap Yayınlarına, eseri titizlikle dilimize kazandıran, dipnotlarındaki ayrıntılı bilgi verici açıklamalarla kitabı daha berrak hale getiren çevirmen Türkis Noyan'a da teşekkürü borç biliyoruz.

Arzu Baykara Taşkaya³

³ Dr., Okutman, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, TC. İnkılâp Tarihi, Kütahya.